

Рішення спеціалізованої вченої ради про присудження ступеня доктора філософії

Спеціалізована вчена рада ДФ 70.895.033 Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова, м. Хмельницький, прийняла рішення про присудження Малію Миколі Івановичу ступеня доктора філософії з галузі знань 08 Право за спеціальністю 081 Право на підставі прилюдного захисту дисертації – «Правові засади кримінальної відповідальності та протидії рейдерству в Україні».

«12» квітня 2023 року.

МАЛІЙ Микола Іванович, 1976 року народження, громадянин України. Освіта вища: у 2018 році закінчив Київський національний університет імені Тараса Шевченка, спеціальність «правознавство», кваліфікація – спеціаліст.

З 2018 року працює директором ТОВ «АЮР-КОНСАЛТИНГ».

Аспірант Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова. Дисертацію виконано у Хмельницькому університеті управління та права імені Леоніда Юзькова, м. Хмельницький.

Науковий керівник: **БІЛЕНЧУК Петро Дмитрович**, кандидат юридичних наук, доцент, професор кафедри кримінального права та процесу Національного авіаційного університету.

Здобувач має 25 наукових публікацій, зокрема: 4 (чотири) наукових статті у журналах і збірниках, що входять до переліку фахових наукових видань України, 2 статті – в інших вітчизняних виданнях, 7 – у колективних монографіях, 1 (одна) стаття в періодичних наукових виданнях інших держав, які входять до Організації економічного співробітництва та розвитку та/або Європейського Союзу з наукового напрямку, за яким підготовлено дисертацію здобувача (Visegrad journal on human rights, UE), 11 (одинадцять) виступів та доповідей на міжнародних наукових і науково-практичних конференціях:

1. Малій М.І. Інноваційні концепції застосування grid- і blockchain-технологій в юриспруденції. *Актуальні проблеми права України та Польщі: монографія* / Київський університет права НАН України; за заг. ред. проф. Ю.Л. Бошицького та проф. А. Шміта. Київ: Талком, 2020. С. 48-62. URL: http://kul.kiev.ua/images/A/25/Monografia/Polska_monografia_2020.pdf.

2. Малій М.І. Правовий статус сабота та відповідальність перед людством. *Економіка. Фінанси. Право*. 2022. № 8. С. 27-35. <http://efp.in.ua/uk/journal-item/335> (DOI: <https://doi.org/10.37634/efp.2022.8.6>).

3. Борисова Л.В., Біленчук П.Д., Малій М.І., Виноградова В.С. Експертиза як засіб установлення фактів і обставин вчинення транснаціональних комп'ютерних злочинів. *Криміналістика і судова експертиза*. 2020. Вип. 65. С. 230-239. https://digest.kndise.gov.ua/wp-content/uploads/2020/06/Криміналістика_65_друк_новий-230-239.pdf (DOI: <https://doi.org/10.33994/kndise.2020.65.22>).

4. Біленчук П.Д., Малій М.І., Сватюк Н.І., Симканич О.І. Кібербезпека радіаційних випробувань космічних апаратів: правові засади, регламентні вимоги та стан їх інноваційного забезпечення. *Наукові праці Національного авіаційного університету. Серія: Юридичний вісник «Повітряне і космічне право»*. 2020. № 4 (57). С. 156-162.

http://www.law.nau.edu.ua/images/Nauka/Naukovij_jurnal/2020/4-57/24.pdf

(DOI: 10.18372/2307-9061.57.15079).

5. Біленчук П.Д., Малій М.І., Колонюк В.П. Інноваційне науково-технологічне забезпечення правосуддя в еру асиметричної електронної трансформації. *Криміналістика і судова експертиза*. 2021. Вип. 66. С. 70-80.

<https://digest.kndise.gov.ua/wp-content/uploads/2021/04/Bilenchuk.pdf>

(DOI: <https://doi.org/10.33994/kndise.2021.66.08>).

6. Малій М.І. Міжнародні організації з протидії космічній кіберзлочинності. *АЕРО-2019. Повітряне і космічне право: матеріали всеукраїнської конференції молодих учених і студентів* (м. Київ, Національний авіаційний університет, 21 листопада 2019 р.). Том. 1. Тернопіль: Вектор, 2019. С. 216-218.

7. Малій М.І. Особливості кримінологіко-криміналістичної характеристики особи електронного зловмисника. *Актуальні проблеми сучасної юридичної науки та практики: матеріали круглого столу* (м. Київ, 1 жовтня 2020 року). Київський університет права НАН України. Київ, Видавництво Ліра-К, 2020. С. 40-45.

8. Малій М.І. Міжнародний досвід запобігання і протидії корупції: системний аналіз діяльності ЛП КУАН Ю. *Реалізація державної антикорупційної політики в міжнародному вимірі: матеріали V Міжнар. наук.- практ. конф.* (Київ, 9–10 грудня 2020 р.): у 2 ч. / [редкол.: В. В. Черней, С. Д. Гусарев, С. С. Чернявський та ін.]. Київ, Нац. акад. внутр. справ, 2020. Ч. 2. С. 150-152.

9. Малій М.І. Електронна кіберзлочинність як об'єкт кримінологічного дослідження. *Сучасне право в епоху соціальних змін: матеріали XI Міжнародної науково-практичної конференції*. (м. Київ, Національний авіаційний університет, 26 лютого 2021 р.) Том. 1. Тернопіль: Вектор, 2021. С. 323-325.

10. Малій М.І. Правова відповідальність електронного інтелекту в новому тисячолітті. *Актуальні проблеми сучасної юридичної науки та практики*. Випуск 2: матеріали круглого столу (Київ, 7 жовтня 2021 р.). Київ: Видавництво Ліра-К, 2021. С. 40-54.

11. Біленчук П.Д., Лихова С.Я., Малій М.І. Космічні кіберзагрози в третьому тисячолітті: наукове і правове пізнання. *50 років академічної науки на Закарпатті: матеріали міжнародної конференції* (м. Ужгород, 24-25 травня 2021 року). Укладач: А.М. Завілопуло, д.ф.-м.н. Інститут електронної фізики НАН України. Ужгород, Видавництво «ФОП Сабов А.М.», 2021. С. 283-286.

12. Біленчук П.Д., Близнюк М.М., Кобилянський О.Л., Малій М.І., Пілюков Ю.О., Соболев О.В. Електронна цивілізація: інноваційне майбутнє України: монографія / за заг. ред. П.Д. Біленчука. Київ: УкрДГРІ, 2018. 284 с.

13. Біленчук П.Д., Кобилянський О.Л., Ковальчук Ю.І., Копчук І.В., Малій М.І., Моргунов С.А., Соболев О.В., Тимошук С.В. та ін. Е-СУСПІЛЬСТВО: цифрове майбутнє України: монографія / за заг. ред. П.Д. Біленчука. 2-е вид., допов. і переробл. Київ: УкрДГРІ, 2019. 292 с.

14. Біленчук П.Д., Береський Я.О., Кобилянський О.Л., Малій М.І., Перелигіна Р.В. Конвергенція сонячного суспільства знань: креативна освіта і цивілізаційний розвиток: монографія / за заг. ред. П.Д. Біленчука. Київ: УкрДГРІ, 2019. 416 с.

15. Біленчук П.Д., Кобилянський О.Л., Малій М.І. та ін. Правова соціалізація особистості в сучасному світі: людина, суспільство, цивілізація: монографія / за заг. ред. П.Д. Біленчука. Київ: УкрДГРІ, 2020. 204 с.

16. Біленчук П.Д., Кобилянський О.Л., Малій М.І., Перелигіна Р.В., Тарасевич Т.Ю. та ін. Електронне суспільство, електронне право, кібербезпека: стратегія розвитку інноваційної ери: монографія / за заг. ред. П.Д. Біленчука і Т.Ю. Тарасевич. Київ: УкрДГРІ, 2020. 388 с.

17. Біленчук П.Д., Перелигіна Р.В., Малій М.І. Кримінологічна характеристика особи комп'ютерного злочинця. *Кримінологічна теорія і практика: досвід, проблеми сьогодення та шляхи їх вирішення*: матеріали міжвузів. наук.-практ. круглого столу (м. Київ, 22 березня 2019 р.) [редкол. В.В. Черней, С.Д. Гусарев, С.С. Чернявський та ін.]. Київ, Нац.акад.внутр.справ, 2019. С. 144-147.

18. Біленчук П.Д., Малій М.І. Сучасні комп'ютерні злочинці та кібертерористи: новітні технології на службі організованого злочинного світу. *Бизнес и безопасность*. 2019. № 4. С. 2-4.

19. Біленчук П.Д., Малій М.І. Космічна і електронна кіберзлочинність третього тисячоліття: новітні виклики та загрози для людини, держави, цивілізації. *Бизнес и безопасность*. 2019. № 5. С. 18-21.

20. Біленчук П.Д., Малій М.І. Портрет електронного зловмисника. *ООН – гарантування світового миропорядкування*: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції ВНЗ «Київський університет ринкових відносин» (м. Київ, 28 жовтня 2020 р.). Київ, «Хай-Тек Прес», 2021. С. 9-12.

21. Біленчук П.Д., Малій М.І. Пріоритетні напрями досліджень психологічного портрету електронного зловмисника. *Актуальні проблеми психологічного забезпечення службової діяльності працівників правоохоронних органів*: зб. тез Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 30 жовтня 2020 р.). Київ, ДНДІ МВС України, 2020. С. 79-81.

22. Біленчук П.Д., Малій М.І. Космічна кіберзлочинність електронної ери асиметричної трансформації. *Актуальні проблеми кримінального права, процесу, криміналістики та оперативно-розшукової діяльності*: тези IV Всеукраїнської науково-практичної конференції (Хмельницький, 26 лютого 2021 р.). Хмельницький, Вид-во НАДПСУ, 2021. С. 337-340.

23. Біленчук П.Д., Малій М.І. Планетарна електронна кіберзлочинність на шляху до сингулярності. *Злочинність і протидія їй в умовах сингулярності: тенденції та інновації*: зб. тез доп. наук.-практ. конф., присвяч. пам'яті члена Правління Кримінологічної асоціації України, професора Тетяни Андріївни

Денисової (м. Харків, 16 квіт. 2021 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ, Кримінол. асоц. України. Харків, ХНУВС, 2021. С. 432-434.

24. Malii M. Prevention of computer crimes electronic intelligence against human, society, state. *Visegrad Journal on Human Rights*. 2021. № 4. С. 143-150.

25. Біленчук П.Д., Малій М.І. Міжнародно-правові і конституційні засади реалізації прав і свобод людини в Україні як контекст для розвитку кримінальної юстиції. *Проблеми підвищення ефективності кримінальної юстиції України*: колективна монографія / Інститут держави і права імені В.М. Корецького НАН України, Київський університет права НАН України; за заг. ред. Ю.С. Шемшученка, Ю.Л. Бошицького. Київ: Видавництво Ліра-К, 2021. С. 509-523

У дискусії взяли участь голова і члени спеціалізованої вченої ради:

Рецензент – кандидат юридичних наук, доцент, завідувач кафедри кримінального права та процесу Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова **Сергій Антонович КРУШИНСЬКИЙ**. Виступ позитивний із зауваженнями:

1. «Здійснюючи кримінологічну систематизацію комп'ютерних злочинців, дисертантом виділено групу «вірмейкерів» – творців комп'ютерних вірусних програм. Крім того, в окрему групу комп'ютерних злочинців виокремлено «творців шкідливих комп'ютерних програм». Зважаючи на це, не зрозуміло, у чому автор вбачає відмінність між цими групами комп'ютерних злочинців.

2. Досліджуючи проблеми використання для вчинення кримінальних правопорушень електронного (штучного) інтелекту, автором запропоновано запровадити поняття «електронної юридичної особи». Разом з тим, чіткого визначення цього поняття на сторінках дисертації здобувачем не надано.

3. Пропонуючи пріоритетні напрями протидії комп'ютерним злочинцям, які вчиняють кримінальні правопорушення, автор виділяє низку заходів, однак вони здебільшого мають міжнародний або міждержавний характер. При цьому доцільно було б запропонувати й систему заходів, яких варто вжити для протидії кіберзлочинності на національному рівні.

4. У дисертації автор веде мову про розробку положень нових галузей знань – «кримінального електронного права» та «електронної кримінології», однак не розкриває їх змісту. Тому потребує уточнення, що має на увазі дисертант під цими поняттями.

В окремих випадках здобувач посилається на наукові джерела, видані в кінці 80-х років минулого століття. Очевидно, що з того часу характер кіберзлочинності істотно змінився, технічні і технологічні можливості тих часів і сьогодення є непорівнюваними, а тому, характеризуючи особу сучасного кіберзлочинця, варто використовувати більш сучасні публікації».

Рецензент – кандидат юридичних наук, доцент, доцент юридичного факультету Хмельницького університету управління та права імені Леоніда

Юзькова Дмитро Леонідович **ВИГОВСЬКИЙ**. Виступ позитивний із зауваженнями:

«1. Автор у ряді випадків порушує логічні правила співвідношення часткового і загального, що призводить до хибного розуміння обсягу поняття. Наприклад, на стор. 136 дисертант використовує наступне уточнення: «...тенденції розвитку кіберзагроз (кіберзлочинності, кібертерористичних актів, кібератак тощо)». Таким чином, можна зробити висновок, що до поняття «кіберзагроза» включено, принаймні, три її види: «кіберзлочинність», «кібертерористичний акт» та «кібератака». Але побіжного погляду достатньо, аби впевнено сказати: поняття «кіберзагроза» є категорією загальною, більш широкою, аніж «кіберзлочинність» і необов'язково пов'язаною із протиправною діяльністю (варто згадати знамениту «Проблему 2000-го року», яка вважалась глобальною кіберзагрозою). В свою чергу, «кібертерористичний акт» є одним з проявів «кіберзлочинності», а «кібератака» - це не вид злочинної діяльності, а спосіб вчинення протиправного діяння в цій сфері, зокрема – кіберзлочину.

2. Як вже було зауважено вище, вимагає уточнення пропозиція автора на стор. 126 дисертації «створити загальносвітову Стратегію кібербезпеки відповідних вітчизняних і міжнародних відомств, установ та організацій». Ідея, безсумнівно, правильна і корисна, але – виключно в теорії. На жаль, сам дисертант не уточнив хоча б загальних положень, які б містила вказана Стратегія, не зазначив, на яких принципах і серед представників яких територіальних утворень чи націй вона має функціонувати. А пропозиція глобального масштабу цього, на нашу думку, вимагає.

3. Висновки в підрозділі 3.2, зокрема «Вважаємо, що уже сьогодні є нагальна потреба у подальшому поглибленні наукових досліджень міжнародної та регіональної юрисдикції, щодо...» (стор.169) є доволі абстрактними й неконкретними, робота значно виграє, якщо ці ідеї будуть втілені в пропозиції організаційних та законотворчих змін, спрямованих на оптимізацію протидії кіберзлочинності.

4. Не зовсім зрозуміло, що автор має на увазі, коли згадує «кіберкримінологію» (стор. 169). З тексту можна припустити, що мова йде про окрему науку, яка має власний предмет, а не частину кримінології, як науки більш загальної. Враховуючи, що сучасна кримінологія у своїй Особливій частині як один з видів злочинності вже розглядає кіберзлочинність, незрозуміло, навіщо виносити частину кримінології за її межі? Очевидно, що, до прикладу, злочинність на сексуальному ґрунті проявляється в кримінальних правопорушеннях, зазвичай, більш суспільно-небезпечних, аніж кіберзлочинність, бо в більшості випадків пов'язана з насильством, нерідко – вбивствами. В такому випадку, за аналогією з пропозицією автора, варто було б вести мову про «сексопатокримінологію», недоцільність чого, на нашу думку, демонструє очевидну хибність подібного підходу зі сторони дисертанта.

5. Незважаючи на те, що дисертант, безсумнівно, володіє державною мовою на високому рівні і стиль тексту дисертації справляє позитивне

враження, в роботі зустрічаються випадки «калькування» слів з російської мови. До прикладу, на стор.стор. 68, 92, 96, 180, 181 та ін. зустрічається термін «кіберплут». Очевидно, що це слово утворене з використанням російського слова «плут», аналогом якого в українській мові можна назвати слова «шахрай», «пролаза», «дурисвіт», «крутий» та чимало інших. На нашу думку, автору слід було б звернути більш прискіпливу увагу на етимологічні особливості термінів, що він їх використовує».

Офіційний опонент – доктор юридичних наук, професор, професор кафедри кримінально-правових та адміністративно-правових дисциплін Міжнародного економіко-гуманітарного університету імені академіка Степана Дем'янчука, **Іван Григорович БОГАТИРЬОВ**. Виступ позитивний із зауваженнями:

«1. У підрозділі 1.1. Теоретико-методологічні засади комплексного дослідження особи комп'ютерного злочинця як об'єкта кримінологічного пізнання (с. 28-46 рукопису дисертації) певна суперечність у викладенні автором методологічних засад. Зокрема, автор цілком справедливо, ґрунтуючись на результатах проведеного дослідження, показує його теоретичну значимість. З цим варто погодитися. Поряд з цим, автор чомусь не розглянув у вказаному підрозділі власний методологічний інструментарій при розв'язанні проблеми дисертаційного дослідження, починаючи від формулювання відповідних наукових гіпотез з проблемних питань дисертації до їх доведення або спростування, шляхом розкриття загальних засад своєї творчої лабораторії наукового пошуку та застосування комплексу загальнонаукових та спеціально-правових методів, що забезпечують здійснення об'єктивного аналізу предмета дослідження. Водночас, не зазіхаючи на творчій задум дисертанта з огляду на можливі варіанти розгляду методологічних засад дослідження, вдається, що такий підхід аспіранта вимагає окремого теоретико-прикладного обґрунтування під час публічного захисту.

2. Позитивним, на наш погляд є підрозділ 2.1. Поняття і структура кримінологічної характеристики особи комп'ютерного злочинця (с. 71-90). Саме в цьому підрозділі Малій М.І. вперше сформулював поняття особи комп'ютерного злочинця, що є яскравим прикладом поглиблення кримінальної спеціалізації, розширення організаційних, технічних, інтелектуальних та фінансових ресурсів для вчинення комп'ютерних злочинів та ускладнення структури груп, зокрема шляхом залучення до злочинної діяльності висококваліфікованих спеціалістів, зокрема айтшніків. Крім того, даний підрозділ є прикладом створення паралельних суспільству та органам влади структур зі своїми правилами внутрішнього розпорядку, системою цінностей, ієрархією та чітким розподілом ролей. На нашу думку, аспіранту варто було б показати на прикладі конкретних кримінальних проваджень, вироків суду які вступили в законну силу де підтверджується гіпотеза, що комп'ютерний злочинець є малодослідженою актуальною проблемою і її вирішення потребує окремого наукового пошуку.

3. На с. 69 рукопису дисертації автор зазначає, що на законодавчому рівні поняття сутності особи, що вчинила саме комп'ютерний злочин фактично і юридично відсутнє. І з цим, висновком автора ми погоджуємося. Водночас, який механізм вирішення даної проблеми автор дослідження не пропонує. Опонент вважає, що дане зауваження можна усунути під час публічного захисту.

4. У підрозділі 2.1. Поняття і структура кримінологічної характеристики особи комп'ютерного злочинця (с. 71-90) автор ґрунтовно і виважено підійшов до розгляду кримінологічної характеристики особи комп'ютерного злочинця. Позитивно оцінюючи цей підрозділ, опонент звертає увагу про те, що на с. 87 – 89 рукопису дисертації Малій М.І. серед характерних рис, ознак, властивостей комп'ютерного злочинця, автор не розглядає комп'ютерного злочинця в умовах воєнного стану в Україні. Бажано під час публічного захисту усунути дане зауваження.

5. На думку офіційного опонента у підрозділі 3.1. «Пріоритетні напрями протидії кримінальним правопорушенням, що вчиняються комп'ютерними злочинцями (с. 119-148 рукопису дисертації) аспіранту варто було б напрацювати для майбутніх досліджень власну стратегію запобігання та протидії кримінальним правопорушенням, що вчиняються комп'ютерними злочинцями. Оскільки така стратегія в кримінологічній науці має свої цілі, суб'єктів, планування, то її можна було б сформулювати окремо у виді додатка. Це б показало високий рівень не тільки дослідження, а і авторське бачення проблеми в майбутньому.

6. На думку опонента у проведеному аспірантом дослідженні варто було б більше приділити увазі віктимологічній профілактиці кримінальним правопорушенням, що вчиняються комп'ютерними злочинцями, оскільки лівова частка роботи по убезпеченню жертв комп'ютерних злочинів та забезпечення їх прав належить саме спеціальним підрозділам Департаменту кіберполіції.

Офіційна опонентка – кандидатка юридичних наук, доцентка, доцентка кафедри правосуддя Київського національного університету імені Тараса Шевченка, **Наталія Миколаївна АХТИРСЬКА**. Виступ позитивний із зауваженнями:

«1. Автор дослідження блискуче впорався з дослідженням та науковим обґрунтуванням власного бачення сучасного кіберзлочинця як фізичної особи. Практика свідчить про поодинокі випадки використання саме юридичними особами шкідливого програмного забезпечення з метою знищення фінансової звітності задля ухилення від сплати податків. Чи може бути суб'єктом вчинення кіберзлочину юридична особа? Чи досліджував автор випадки спеціального створення юридичних осіб, що мають наміри надавати кіберпослуги «злочинного характеру», легалізовані під сервісні служби?»

2. Автор наводить розгорнуту характеристику особи кіберзлочинця, наголошуючи на зростанні кількості засуджених жінок. Чи вдалося автору виявити типологію кіберзлочинів, які вчиняються жінками?

3. На сторінці 77 автор дослідження вказує на такі ознаки,

притаманні кіберзлочинцям як «активна життєва позиція, специфічність, оригінальність (нестандартність) мислення і нетипові манери поведінки», у зв'язку з чим чи є підстави вважати виникнення серед молоді субкультури «кіберзлочинця» з відповідними лінгвістичними особливостями, іміджевими емблемами розпізнавання тощо?

4. В підрозділі 3.2. «Перспективи дослідження запобігання вчиненню комп'ютерних злочинів з використанням електронного інтелекту» автор використовує термін «електронний інтелект», у зв'язку з чим постає запитання щодо співвідношення його з терміном «штучний інтелект». Чи є тотожними ці поняття, чи мають відмінності і в чому вони полягають?

5. Як свідчить судова практика, громадяни України, які засуджені іноземними судами за вчинення кіберзлочинів до тривалих термінів (до 25 років у Туреччині), після передачі їх для відбування покарання в Україну, виходять на волю через короткі терміни (після приведення вироку у відповідність з законодавством України). Чи вбачає автор дослідження за доцільне посилення відповідальності за вчинення кіберзлочинів з метою загальної та індивідуальної превенції?».

Голова ради – доктор юридичних наук, професор, професор кафедри кримінального права та процесу Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова, **Віктор Володимирович НАЛУЦИШИН**. Виступ позитивний без зауважень.

Результати голосування:

«За» 5 членів ради,
«Проти» НЕМАЄ.

На підставі результатів відкритого голосування спеціалізована вчена рада присуджує Миколі Івановичу МАЛЮ ступінь доктора філософії з галузі знань 08 Право за спеціальністю 081 Право.

**Голова спеціалізованої
вченої ради ДФ 70.895.033**

Віктор НАЛУЦИШИН